

54. ԽԵԼՔՆ ՈՒ ԲԱՆՏԸ

Ժամանակով խելքն ու բախտը վիճեցին:

Խելքն ասում էր, որ Հինքն ա երգիրը կառավարում, որ եթե Հինքը չըհըլնի, աշխարքն Հիրար կըխառնվի, մարթիք հառաչվան նման կըղառնան վայրենի, էն ժամանակ էլ բախտի մասին մարթիք գաղափար չեն ունենա, բախտ ասած բանը գոյություն չի ունենա:

Բախտն էլ Հիրա երթին ասում էր.—Ինչքա՞ն խելքով մարթ կա, որ բախտ չունի, Հիրա խելքի ձեռը կրակ ա հընգե, տանջվում ա: Բախտ ունեցողն աբրում ա, անբախտը տանջվում ա:

Շատ վիճեցին, ետո որոշեցին մե մարթի վրա փորցեն:

Գացին, տեսան մե գեղացի վար ա անում:

Ասին.—Ա՛յ չթվոր, խելքն ա լա՞վ, թե՞ բախտը:

—Էրկուսը մե տեղ ունենալը լավ ա,—պատասխանեց էս մարթ,—հընչի՞ եք խառցնում:

Բախտն ասավ.—Ա՛յ գեղացի, էրկուսը մե տեղ չի հըլնի, էս մարթը խելքն ա, ես՝ բախտը, Հիմի կուվում ենք, յուր չենք էթում: Մեկս քեզի պտի օքտա, Հիմի ո՞ր մեկիս ես ուզում, պա՛րզ ասա:

—Անխելք մարթը ինչի՞ պետք ա, ա՛յ բախտ: Անխելք մարթը չի խասկնա, թե բախտն ինչ բան ա, հըմա խելքով մարթը կըխասկնա: Թո խելքը մտնի իմ գլոխը, բախտը էթա:

Էտ հրուպեին խելքը մտավ էս մարթի գլոխը, բախտը մնաց կայունուկ:

—Դե, քեզի բարի ճամփա, բա՛խտ, գնա դու էլ մտի՛ անխելքների գլոխը:

Բախտը սուսուփուս թողեց գնաց:

Որ խելքը մտավ էս մարթի գլոխը, մարթը մե հրուպե մտածեց ու եզները թողեց:

—Էս ի՞նչ եմ անում, էս լավ խողը վեակով եմ վարում: Էքուց սեզը կըհըլնի, ցորենին կըծասկա: Էթամ հարևաններիս խետ համաձայնվեմ, մե գութան լծենք, գութանով վարենք, մե օր մերը, մե օր էլ Հիրանը, որ խացի տեր դառնանք:

Եզները տվեց հառեչը, էկավ տուն:

Կնիկն ասավ.—Այ մարթ, ի՞նչ ա պատահե, խիվա՞նդ ես, թե՞ վեսկին կողրավ, հըլա վեռչինք ա, հընչի՞ եկար:

—Վեսկին էլ չի կողրե, ես էլ խիվանդ չեմ,—ասավ մարթը,—ուզում եմ տեղը գութանով վարեմ, էտ խողն ափսոս ա՝ տանք վեսկու բերանը,—ասավ մարթը:

—Նո՞ր ես խելքի էկե, քանի՞ տարի ա ասում եմ, որ հընգերով գութան լծա՛, խողին լավ ըմրգ տուր:

էս մարթը գնաց հարեան Հակոյի մոտ, համաձայնվան գութան լծել, օրը մեկի արտը վարել:

էս մարթի կիսատը պրծան, գացին Հակոյի արտը վարին: Մնաց ցորենը կանանչավ, ետո խասավ:

էն ինչ վեսկու վարածն ա, պոչուկ ու խոլորս ա բուս, էն ինչ գութանի վարածն ա, գալգալոզ ցորենը ճթոներ ա:

Մարթը ասում ա.—Վա՛յ, խե՛լք, չանքի հիմի հուր իր գացե:

էկավ քաղի ժամանակը, էտ գիշեր էնենց կարկուտ էկավ, արտը տափսաղաղ արավ, մե խատ կռուժ կայնուկ չըթողեց: Հիչկաց տեսավ՝ բախտը կայնե, ծծղում ա, ի՞նչ ծծաղ, հռհռում ա: Քարը վերցուց ու տվեց բախտի ճակատին:

—Այ ավազակ, ուրախացեր ես, գնա՛, պետք չես, հո ամեն տարի կարկուտ չի գա, հմա խելքս տեղին ա, էլի կըցանեմ: Դու իմ պաճառով սաղ ժողովրթի տունը քանդեցիր, կարկուտ բերիր, դու մեր թշնամին ես, գնա՛:

Բախտը ձեն չարավ, գնաց:

Մարթը բախտի հետեից ասավ.—Մեկ էլ որ էրեացեր ես, գլոխտ կըջարթեմ: Ես քեզի չասի՞ երկուսն էլ լավ են, դու հընչի՞ վատություն արիր:

էտ օրվանից ա մնացել էն խոսքը, որ ասում են, թե՛ հիր բախտին քարով տվեց:

Մե անխելք մարթ էլ վար էր անում: Բախտը որոշեց հակառակ խելքովի, որ բախտին քարով տվեց, սրան դարցնա հարուստ մարթ: Վարելու ժամանակ վեսկու խոփը դեմ առավ մե բանի: Անխելքը եզներին գոռ արավ: Դու մի ասա, խոփի ծերը հընգել էր դազանի կանթը: Որ գոռ արավ, եզներն էլ լավ եզներ, քաշեցին, քաշեցին, դազանը խանեցին: Ի՞նչ զարմանք: Ղազանը լինքը բոխյանտ, ոսկի, թանգագին քարեր, արևի տակը հազար գույնի լուս են տալում: Նստե էս անխելքը, աչկերը չոե ու ըստոնցն ա թամաշա անում: Լուսը գնաց հընգավ հարեանի հարդի վրա: էս խելքովը մտածեց. «էթամ, մե տենամ է դանմազն ի՞նչ ա անում, էս ի՞նչ ա էսենց փելքստում ու հազար գույնի լուս տալում»:

Գնաց, որ կանթերով դազանը տեսավ լինքը, զարմացավ, էս մարթին խառցուց. —էսքանը ի՞նչ ես անելու, ա՛յ հարևան:

—Ի՞նչ եմ անելու, Հրնչի՞, գլոխս հո դառտակ չի, տանեմ տամ թաքավորին, մե քիսիկ ոսկի էլ ա կըտա՞, կըբերեմ կաբրեմ, խելքս հո խացի խետ չեմ կերել:

—Թաքավորի տունը ճանչնո՞ւմ ես:

—Ձէ՛, որտեղի՞ց ճանչնամ, ես թաքավորի տո՞ւն եմ գացե:

—Դե բեր էստեղ պախենք, հէքուց իմ հարդը վերչացում, հիրար խետ տանենք:

Անխելքն համաձայնվավ:

—Հրմա ոչ մեկի բան չասես, —զգուշացրեց խելոքը:

—Ա՛յ մարթ, հո անխելք չեմ, հի՞նչ եմ ասում:

Գիչերը էս մարթը գնաց մե թուրք լայիչի մոտ, հիրա պստի դազանին կանթ չինել տվեց, բերեց ըստու մեջը ոսկի լցեց, մե քանի խատ էլ բոխյանտ, մացածը տարավ հիրա տունը, պախեց:

Լուսը բացվավ, էկան խողը ետ տվին, դազանը խանին:

—Հարևան՝ Սրքո, դազանը պստկեցր ա:

—Ս.... սս, —ասավ Սրքոն, —ձենը կէթա, կըխասնի թաքավորին, իմ գլոխն էլ կըկզրա, քոնն էլ. էս դազանն էր:

—Թաքավորի մոտը բան չըխոսաս, հա՛:

—Ձէ՛, ա՛յ մարթ, հո խելքս չեմ թոցրե, ի՞նչ խոսամ:

Թաքավորը մտքումը շատ ծծղաց էս անխելքների վրեն, հրմա ոսկին ու բոխյանտը վերցուց, չնորակալ հելավ, ամենքին էլ մե քիսիկ ոսկի բախչեց:

Ըստոնք էլ թաքավորին չնորակալություն հայտնին, որ հիւրանցը ոսկի տվեց ու գացին տուն: Ըստոնք որ գացին, թաքավորը մտածեց. «Ես ըստոնց խելքը չըփորցեցի, հըլա կանչեմ, մե փորցեմ»: Ետ կանչեց:

—Նստե՛ք, —ասավ թաքավորը:

Նստան:

—Ոսկի՞ն ա լավ, թե՞ բոխյանտը:

Անխելքն ասավ՝ ոսկին, խելքովն ասավ՝ բոխյանտը:

—Ո՞նքն ա լավ, թե՞ բախտը:

Անխելքն ասավ՝ բախտը, խելքն ասավ՝ խելքը:

—Լո՞ւսն է լավ, թե՞ մուլթը:

Անխելքն ասավ՝ մուլթը, խելքովն ասավ՝ լուսը:

Թաքավորն անխելքին ասավ. —Քո բախտը բերեց, ա՛ռ մե քիսիկ ոսկի, գնա՛:

էս տղին խառցրեց. —Կնիկ ունե՞ս:

—Ձէ՛, թաքավորն ապրած կենա, չունեմ:

Անխելքը գնաց գեղը, ամեն բան պատմեց ու ծծղաց էն մարթիվրեն, որ ասում են, թե խելքով ա:

Թաքավորը էս խելքովին տարավ թաքուհու մոտ:

—Թաքուհի՛, էս տղեն շատ խելոք տղա ա, մեր ախճիկը տանք էս տղին: Կնիկ էլ չունի, ազաբ ա:

Թաքուհին ասավ.—Թաքավոր՛ր, իրավունքը քոնն ա, ախճկան էլ կանչա՛, տե՛ս, թե համաձայն ա, նշանենք:

Կանչեցին ախճկան, որ տեսավ գեղացի զոռամա տղին, քիչ էր մացե՝ ուշկն էթեր, ասավ՝ ես քոնն եմ, դու՝ իմը:

էս տղեն մնացել էր զարմացած, բա՞խտը բերեց, թե՞ խելքը: Նշանվան, ետո օխտն օր, օխտը գիշեր խառնիս արին: Թաքավորի մեռնելուց ետո էլ էս տղեն թաքավոր դարցավ: Մե օր էլ բախտը կայնավ թաքավորի հառեչը:

—Տեսա՞ր, ես քեզի թաքավոր դարցրի:

—Չէ՛, —ասավ թաքավորը, —դու էն անխելքին էրկու քիսիկ ոսկով գլոխը եղեցիր, հրմա ես իմ խելքով թաքավոր դարցա:

Թաքավորը ծափ տվեց, էրկու դահիճ ներս մտան:

—Տարե՛ք էս մարթին քցեք պալատի ամենամոտ բանտը, —ասավ թաքավորը, —թո մնա պալատում:

Միշուս օրը թաքավորը գնաց բախտի մոտ:

—Ո՞նց ես, բա՛խտ, դեղտ լավ ա՞:

—է՛, ի՞նչ ասեմ, թաքավոր՛:

—Ոչինչ էլ չես ասի: Ըստուց ետը դու կըմնաս էս պալատում որպես բախտ, ես էլ խելքով կըկառավարեմ, դու պտի խելքին ենթարկվես: Եթե դու ազատ մնաս, խելքով մարթկանց տները կըքանդես:

